

DCIDOB 109.

PAKISTAN, A LA RECERCA D'UNA IDENTITAT.

L'hora de la societat civil. El nou i difícil camí democràtic del Pakistan.

Georgina Higuera

L'hora de la societat civil

El nou i difícil camí democràtic del Pakistan

Georgina Higuera Periodista d'*El País* especialista en temes d'Àsia

En el moment més difícil dels seus 62 anys d'història com a país independent, quan el Pakistan es troba en l'abisme de l'extremisme islàmic i el desmembrament de l'Estat, la seva societat ha il·luminat durant els dos últims anys una nova força civil d'una influència incommensurable; una força que, en contra de tots els pronòstics, ha obligat els poders establerts a deixar-li pas i comptar amb aquesta. L'empenta d'un nucli ben articulats de professionals urbans no solament ha estat l'impulsor de la fi de la dictadura sinó que també es troba al darrere d'un procés encara més important, que pot canviar definitivament el futur d'aquest país asiàtic: la fi de la impunitat dels uniformats i el conseqüent reforçament de la democràcia.

Enfonsat des de la independència de l'imperi britànic i la seva fundació com a nació, el 1947, en un cercle viciós de militars incompetents i polítics corruptes, el Pakistan, aferrat a l'impuls d'una societat civil obstinada a alliberar el país dels seus fantasmes, tracta de frenar la deriva de violència i misèria que amenaça a convertir-lo en un Estat fallit. El difícil camí de la democràcia, iniciat amb les eleccions generals de febrer de 2008, té en aquest suport una via oberta a l'esperança, cap a aquella llum al final del túnel que mai abans no s'havia assolit plenament.

Els llargs períodes de dictadura no van permetre que es formés al Pakistan una classe política capaç d'assentar la democràcia i impedir nous abusos castrenses. A això, cal sumar la violència que acompanya el país des del seu naixement –ha lliurat quatre guerres–, que s'ha agreujat considerablement amb l'expansió de l'extremisme islàmic i l'acollida en sòl pakistanès dels membres de la xarxa d'Al Qaida i del règim talibà afganès, fugits del país veí després de la invasió d'Estats Units, el novembre de

2001. Davant d'aquesta penosa realitat va sorgir des del sector més privilegiat de la societat –la classe mitjana educada a penes suposa el 8% dels 170 milions d'habitants– un nucli combatiu d'advocats, activistes de drets humans, periodistes i altres professionals lliberals urbans, entre els quals hi havia nombroses dones, que es va alçar de forma pacífica contra els abusos del general Pervez Musharraf (1999-2008).

L'11 d'agost de 2008, l'advocat Áslam Gumán va presentar una demanda contra l'expresident i l'excap de l'Exèrcit pakistanès per aprofitar-se dels poders especials que li atorgava l'Estat d'excepció –imposat pel mateix Musharraf el novembre de 2007– i ordenar la detenció de desenes de jutges, entre aquests el president del Tribunal Suprem, Iftijar Chaudry. Després de la denúncia, el magistrat Mohamed Akmal va demanar a la policia que obrís una investigació per a l'eventual procés penal contra l'exdictador, tot i que només el Parlament té potestat per decidir si ha de ser jutjat. Musharraf, temorós que el poguessin enjudiciar, va abandonar el Pakistan per anar a viure a Londres.

Fins ara cap dels dictadors que han governat el país amb mà de ferro ha hagut de retre comptes davant la justícia. Musharraf, que va donar un cop d'Estat el 1999 i que per tal d'evitar que el Parlament el destituís va renunciar l'agost de 2008 a la presidència que ja exercia com a civil des de desembre de 2007, es podria afrontar a una condemna de tres anys de presó. Només l'obertura de la investigació és ja un triomf de les desenes de milers de persones que durant més de dos anys han pres els carrers de les principals ciutats del país per protestar contra els abusos del dictador. Moltes van ser detingudes o van resultar ferides en els enfrontaments amb la policia.

La demanda contra Musharraf fou presentada a penes dues setmanes després que el Tribunal Suprem pakistanès declarés inconstitucional el decret presidencial que va imposar l'Estat d'excepció i invalidés totes les accions empreses a l'emparedat d'aquest. Concretament, el Suprem va considerar nul·la l'expulsió de gairebé 60 jutges de diferents tribunals pakistanesos, inclosos diversos del Suprem i el seu president. La sentència "assenta un precedent per tal que en el futur cap general pugui usurpar la Constitució amb total llibertat", va afirmar el primer ministre pakistanès, Yusuf Raza Gilani, en conèixer la decisió, que va qualificar de "bon auguri" per a la consolidació de la democràcia al país.

La tosca manipulació de la Constitució orquestrada per Musharraf per perpetuar-se en el poder fou la gota que va vessar la paciència de molts dels que havien fet del respecte a la llei el seu mitjà de vida. La Carta Magna, aprovada el 1973, ja havia estat modificada en benefici propi per l'assassinat dictador Muhammad Zia ul-Haq (1978-1988). Amb els principals líders polítics a l'exili, el març de 2007 –mesos abans de la seva eventual reelecció–, Musharraf va decidir suspendre Ifthihar Chaudry, que ara té 60 anys, de la presidència del Tribunal Suprem per presumpta mala conducta i abús d'autoritat. El general temia que el jutge argumentés contra la seva reelecció com a cap d'Estat i va optar per apartar-lo de mala manera. Li va sortir car. El magistrat no es va acovardir i es va col·locar al capdavant d'una impressionant protesta d'advocats i opositors, que es va convertir en el germe d'una influent mobilització social. Chaudry va apel·lar la decisió del dictador i els seus companys del Suprem, en un gest sense precedents, van girar l'esquena al règim i el van restituir en el càrrec.

Fou el senyal que va fer comprendre tant a l'exprimera ministra Benazir Bhutto, líder del Partit Popular del Pakistan (PPP) assassinada el desembre de 2007, com a l'exprimer ministre Nawaz Sharif, líder de la Lliga Musulmana del Pakistan (PML-N), que era hora de tornar al país. Bhutto s'havia autoexiliat a Londres per escapar de les acusacions per corrupció pendents amb el Govern, i Sharif va acceptar el 2000 exiliar-se a l'Aràbia Saudita durant deu anys per evitar la presó després de ser declarat culpable de corrupció i malversació de fons públics.

El fracàs del lideratge polític

Després de la traumàtica campanya electoral en què Bhutto va ser víctima del segon atemptat des de la seva tornada al país l'octubre de 2007, milions de pakistanesos van desafiar els violents que havien amenaçat amb atacar els col·legis electorals i van anar a votar a les eleccions generals de febrer de 2008. Els comicis van constituir una autèntica lliçó de democràcia d'un poble fastiguejat de dictadures i extremismes; un poble que desitjava demostrar al món que no dona suport a la violència i que, com molts d'altres, somia amb el desenvolupament i la millora del seu paupèrrim nivell de vida. Els resultats, tanmateix, van tornar a deixar en evidència el fracàs del lideratge polític.

El 74% dels pakistanesos viu amb menys d'un euro al dia. La meitat de la població és analfabeta i només un de cada tres nens en edat escolar assisteix a classe. Segons la UNESCO, el percentatge de nens que van a l'escola és el tercer més baix del món, darrere d'Etiòpia i el Iemen. La sanitat és ínfima. El fort creixement econòmic del primer quinquenni del segle va beneficiar només la minoria privilegiada, mentre la majoria veia com es reduïa l'accés a l'aigua i com la crisi energètica endèmica que pateix el país restringia l'electricitat de les llars a unes poques hores al dia. Amb més del 50% dels menors de 25 anys sense feina remunerada, molts joves s'uneixen a la insurgència talibana com a única forma d'aconseguir un salari digne, uns 50 euros al mes. Al camp els sous són escassos i a les ciutats la majoria dels treballs no qualificats es paguen amb menys de 20 euros al mes. Mentrestant, la inestabilitat política generada per l'aproximació de la fi de la dictadura va enfonsar la credibilitat dels inversors internacionals al mercat pakistanès, fet que va situar el país al caire de la bancarrota.

Davant d'aquesta dramàtica situació, la immensa majoria dels pakistanesos volia que els seus líders polítics s'unissin per, d'una vegada per totes, frenar el poder de l'Exèrcit i redreçar l'economia nacional. Segons una enquesta del canal privat de televisió Geo, al voltant del 70% de la població estava a favor d'un Govern de coalició que pacifiqués el país, negociés amb els seus veïns i es preocupés per les necessitats dels ciutadans. Però molts temien que allò que farien els seus líders seria tornar a les seves antigues desavinences polítiques.

Els llargs períodes de dictadura no van permetre que es formés al Pakistan una classe política capaç d'assentar la democràcia i impedir nous abusos castrenses

Les eleccions van donar el triomf als moderats del PPP –que des de l'assassinat de Bhutto liderava el seu vidu, Asif Ali Zardari– i de la PML-N de Sharif. Juntament amb aquestes dues formacions nacionals, la victòria del Partit Nacional Awami (ANP) a la Província Fronterera del Nord-Oest (NWFP) va tenir una rellevància especial. No solament per la humiliant derrota que va infligir als partits radicals islàmics als que havia donat suport Musharraf en aquesta conflictiva província, sinó també per l'esperança que suposava canalitzar el nacionalisme paixtu. La majoria dels talibans són paixtus, l'ètnia a la qual pertany gairebé la totalitat dels habitants de la NWFP i el 40% de la població del veí Afganistan.

Com volia la població, Zardari, de 53 anys, i Sharif, de 59, van aprovar la formació d'un Govern de coalició que no van encapçalar cap dels dos perquè no havien estat electes. Zardari perquè va heretar el lideratge del PPP a la mort de la seva esposa. Sharif, perquè el trontollant règim va acceptar el seu retorn al país però no li va permetre presentar-se a les eleccions. La coalició va durar a penes tres mesos. La poma de la discòrdia fou precisament la reposició dels jutges del Suprem, en la qual Zardari no estava massa interessat per por que Chaudry, una vegada reconvertit en president del Tribunal Suprem, anul·lés l'amnistia decretada per Musharraf que va permetre la seva tornada i la de Bhutto. Zardari era un home molt impopular que, durant els dos governs de la seva esposa (1988-1990 i 1993-1996), s'havia guanyat l'apel·latiu de *mister 10%*. Sharif, al contrari, només buscava el retorn de Chaudry i l'aniquilació política del general; el mateix Sharif, quan era

També ho van aconseguir les convocades per obstaculitzar el veredicte que va inhabilitar Nawaz Sharif i al seu germà Shahbaz Sharif per ocupar càrrecs públics, resolució per la qual Shahbaz fou expulsat del cap del Govern de Punjab, la regió més rica i poblada del país. Aquesta sentència, aprovada el març de 2009 a instàncies d'Abdul Hamid Dogar, el jutge que Musharraf va nomenar president del Suprem després d'instaurar l'Estat d'excepció el 3 de novembre de 2007, fou el cop que va acabar amb el seu mandat. El 22 de març de 2009, Zardari es va veure obligat a destituir Dogar per temor que l'anomenada "marxa dels advocats" acabés en un bany de sang.

Aïllat en el seu palau presidencial, Zardari és cada dia més impopular, mentre els seus enemics públics guanyen, una rere l'altra, totes les batalles. Les promeses de pau i desenvolupament formulades després del triomf electoral del PPP se les

primer ministre, va col·locar Musharraf al capdavant de l'Exèrcit però quan el va voler destituir aquest es va revoltar, va donar un cop d'Estat i el va enviar a la presó i a l'exili.

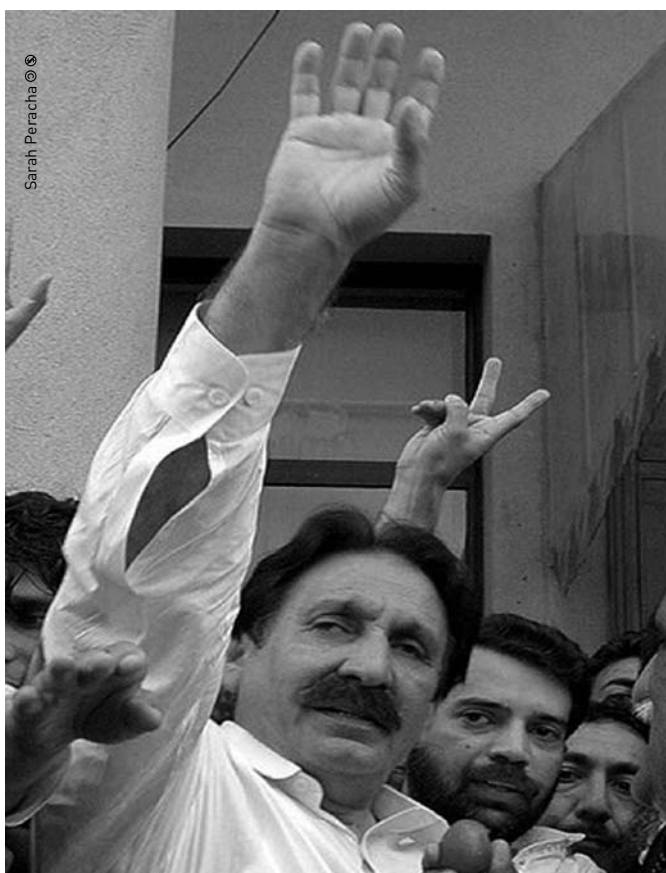
Després de la ruptura de la coalició governamental, tant Sharif com Chaudry –que va romandre sota arrest domiciliari fins al 24 de març de 2008, quan el nou primer ministre Gilani, va ordenar el seu alliberament– han apel·lat amb freqüència al moviment de la societat civil en suport de les seves causes. Així, les "llargues marxes" empreses el març de 2009 cap a la capital federal des de diferents ciutats del país amb l'objectiu de restituir el jutge en la presidència del Suprem van aconseguir el seu propòsit.

ha endutes el vent. Ningú no ha fet res per als pobres i l'avançament de la insurgència talibana ha forçat l'Exèrcit, des del maig passat, a lluitar contra els talibans al nord-oest del país. L'únic èxit del Govern de Zardari va ser aconseguir, el novembre de 2008, un crèdit del FMI de 7.600 milions de dòlars per estabilitzar la balança de pagaments i evitar la bancarrota. No seria sorprenent que Sharif, ja amb tots els seus drets polítics recuperats, estigués negociant una moció de censura contra el Govern, fet que donaria com a resultat una convocatòria anticipada d'eleccions. Segons totes les enquestes, és el polític més valorat i la PML-N podria aconseguir una victòria que li permetés convertir-se de nou en primer ministre.

La contenció de l'Exèrcit

Ashfaq Pervez Kiyani, el general que va substituir Musharraf al capdavant del totpoderós Exèrcit pakistanès, va deixar clar des del primer moment que no vol que els seus homes es vegin embolicats en cap xoc sagnant amb els manifestants. La resistència civil va rebre amb satisfacció aquesta contenció del tercer Exèrcit més nombrós del món –després del de la Xina i l'Índia–, amb 620.000 efectius.

L'oposició que lidera Sharif també ha sabut valorar l'interès de Kiyani per mantenir els seus generals fora de les intrigues polítiques. El líder de la PML-N, que en el passat es trobava a prop de les posicions dels talibans, ha donat suport sense objeccions a l'ofensiva desfermada en el districte de Malakand de la NWFP, després del fracàs d'un acord

d'alto el foc assolit el febrer entre els insurgents i el Govern de la NWFP, que posteriorment van avalar el Parlament nacional i Zardari. La posició de Sharif ha afavorit el suport majoritari de la població –un 70%, segons una enquesta feta pública el juliol de 2009– a l'acció dels militars contra els talibans.

Després de tres mesos d'una ofensiva que ha obligat dos milions de persones a fugir de les seves cases, l'Exèrcit, per primera vegada en més de dos anys, ha aconseguit consolidar la seva posició en la zona més conflictiva del districte, la vall del Swat, on planeja establir-se de forma permanent almenys durant un any. A més, s'han netejat de

talibans Buner, Sangla i Mingora, la ciutat principal de la zona. L'ocupació insurgent de Buner va fer sonar totes les alarmes, tant a Islamabad com a Washington. Buner es troba a pocs quilòmetres de l'autopista que utilitza el Pentàgon per subministrar les seves tropes a l'Afganistan i a només un centenar de la capital federal.

L'operació a Malakand ha tornat, sens dubte, certa moral a l'Exèrcit, que havia estat contínuament humiliat pels insurgents, amb centenars de soldats segrestats, prop de 2.000 baixes i conscient d'haver perdut el control d'una part del territori nacional. A més, en privat, molts pakistanesos acusaven les Forces Armades d'haver-se posat al servei dels interessos d'Estats Units –l'Administració Bush va pagar al règim 11.000 milions de dòlars com a suport a la seva “guerra contra el terror”– i de matar pakistanesos. El

Les “llargues marxes” empreses el març de 2009 cap a la capital federal des de diferents ciutats del país amb l'objectiu de restituir el jutge Iftijar Chaudry en la presidència del Suprem van aconseguir el seu propòsit

malestar contra l'Exèrcit es va fer evident sobretot després de l'assalt, l'estiu de 2007, a la mesquita Roja d'Islamabad on s'havia atrinxerat un grup d'extremistes islàmics que exigien que l'Estat adoptés la llei islàmica (xària). El Govern va reconèixer un centenar de morts a l'atac, però l'oposició islamista va assegurar que van morir més de 300 persones, moltes d'aquestes estudiants de la madrassa (escola corànica) adjacent a la mesquita.

Els refugiats han començat a tornar als seus pobles, però hi ha milers de cases destruïdes pels bombardeigs i l'ajuda del Govern és mínima: 25.000 rupies (uns 210 euros) per família. Cal veure si qui s'ha esmerçat en la demolició de la dictadura es bolcarà ara en el suport als habitants de Malakand i de la zona tribal de Waziristan Sud, per on continua l'ofensiva de l'Exèrcit contra els radicals. Experts de Naci-

L'aliança entre el nacionalisme balutxi i la insurgència talibana, inclosos els elements d'Al Qaida infiltrats a la zona des del veí Afganistan, és un altre dels focs que poden incendiar tot el país

ons Unides sostenen que calen uns 50.000 milions de dòlars per garantir el retorn ordenat dels refugiats, reconstruir les més de 200 escoles destruïdes pels talibans i facilitar a la castigada població els mitjans per guanyar-se la vida. Només d'aquesta manera s'aconseguirà que l'extremisme islàmic no s'alimenti de l'amargor dels refugiats i nodreixi les seves files amb noves remeses de joves marginats.

Si la tasca a la NWFP és titànica, al Balutxistan també és molt urgent. La brutal repressió duta a terme pel règim de Musharraf contra l'Exèrcit d'Alliberament del Balutxistan i la població balutxi en general, va posar en peu de guerra a aquella província del sud-est del país. Zardari es va comprometre durant la campanya electoral a reparar les injustícies i pacificar la zona, però fins al moment, el temut ISI (Servei d'Intel·ligència Interior, depenent de l'Exèrcit) continua segrestant i matant impunement els líders locals, com els tres capturats l'abril de 2009, els cossos dels quals van aparèixer tres mesos després, cosits a trets.

Fins ara, els abusos de l'Exèrcit en aquesta part del país eren denunciats pels activistes de drets humans, un dels principals suports de la mobilització civil, que tenen registrats amb noms i cognoms els milers de balutxis desa-

pareguts durant aquests anys. El triple assassinat de juliol, tanmateix, va empènyer la població a sortir al carrer a les principals ciutats de la província, la més pobra del Pakistan, tot i que és la més rica en recursos naturals, amb enormes jaciments de gas i petroli sense explotar a causa de la inseguretat. Milers de balutxis, incloses per primera vegada dones, van sortir al carrer per protestar per l'assassinat dels seus dirigents.

Amb una extensió de 347.190 km², la majoria desèrtics, Balutxistan és la província més gran de les quatre províncies pakistaneses, però només està habitada per uns vuit milions de persones, l'absoluta majoria d'ètnia balutxi, encara que al nord també hi ha paixtuns. L'aliança entre el nacionalisme balutxi i la insurgència talibana, inclosos els elements d'Al Qaida infiltrats a la zona des del veí Afganistan, és un altre dels focs que poden incendiar tot el país. La nova resistència civil apareguda als carrers balutxis exigeix ara al Govern que doni un gir de 180° a la política anterior i posi fi a les violacions contínues dels drets humans, si vol posar fre a la deriva secessionista que inunda Balutxistan i amenaça amb contagiar les altres províncies.

Al Punjab, on viu el 60% de la població i d'on procedeix el 80% dels militars –en aquesta província es guarden secretament els entre 60 i 110 caps nuclears que posseeix el Pakistan–, es veu amb profunda preocupació la penetració pel sud de la província d'un islamisme militant que capta adeptes entre els més pobres. Amb la reforma agrària pendent des de la fundació del país i els camperols sotmesos als terratinents com a serfs de senyors feudals, les arengues des dels púlpits de les mesquites més radicals per lluitar contra la corrupció i per la igualtat que ofereix la justícia islàmica cauen en terreny adobat. A més, per a molts camperols l'única possibilitat d'alimentar i educar els seus fills és enviar-los a les madrasses, que s'han multiplicat com bolets, especialment les que prediquen la versió més ortodoxa de l'islam, mantingudes amb diners saudites.

El "moviment dels advocats" haurà de decidir si, una vegada que ha aconseguit que es deroguin totes les ordres emeses sota la llei marcial, dedicarà ara els seus esforços a la consolidació de la democràcia a través de la lluita pels drets de la majoria dels pakistanesos, als quals la immensa pobresa en què estan sumits els ha impedit saber que els tenen. ●

Si fas 18 anys durant el 2009 i resideixes a Catalunya, t'ofereim una subscripció gratuïta a un diari o revista. Sol·licita-la a www.gencat.cat entre l'1 i el 30 de setembre.

Llegir ens fa +lliures

www.cat365.net/inici/ciutadans/cultura/publicacions